Dad

2017

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés, köszöntő 3.

2. A település bemutatása 4.

Általános településkép, településkarakter 5.

3. Örökségünk: a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők 9.

4. Eltérő karakterű területek lehatárolása: 15.

Tájhasználat, tájszerkezet, tájtörténet, tájkarakter bemutatása 15.

Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával 18.

Településképi szempontból meghatározó területek I. A történeti falu 19.

Javaslatok a történeti faluban való építkezésre 22.

Településképi szempontból meghatározó területek II. Átalakuló lakóterületek 24.

Javaslatok az átalakuló lakóterületen való építkezésre 27.

Településképi szempontból meghatározó területek III. Szőlőhegy 29.

Javaslatok a szőlőhegyben való építkezésre 30.

Településképi szempontból meghatározó területek IV. Természetvédelmi, tájképvédelmi oltalom alatt álló külterületek 31.

Átalakuló területek VI. Gazdasági jellegű külterületi beépítések 32.

Átalakuló területek VII. Egyéb, beépítésre nem szánt külterületek 33.

5. A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások:

közterületek településképi útmutatója 34.

6. Jó példák bemutatása: épületek, építészeti részletek.,kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása, 35.

7. Jó példák bemutatása: Kortárs épületek, felújítások Dad területéről 36.

Más, Dad arculatába is illeszkedő kortárs épületek, felújítások

---

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve készítésében közreműködött:

Szűcs Attiláné polgármester

Baranya Szabolcs mb. főépítész

Pengő Julianna okl. építészmérnök

Tóth András okl. építészmérnök

1.

Bevezetés, köszöntő

„Csak figyelek, érzékelem, hogy vagyok, hogy vagyok valahol, és ez már nem jelent otthonosságot. Lenni, otthon lenni természetes állapot: aki otthon van, nem gondol rá, hogy van valahol."

/Grecsó Krisztián/

A településsel foglalkozó szakemberek már megközelítőleg 100 éve vallják, hogy a település életjelenségeket mutató dolog.

„Minden település valamikor létrejön, „megszületik", aztán növekedni kezd, stagnál, esetleg elhal vagy megújul, növekszik, működéséhez a környezetből energiát és anyagokat használ fel, ezek átalakításával saját fogyasztására és piacra szánt termékeket állít elő, közben hulladékokat bocsát ki, kapcsolatba kerül más településekkel, és köztük – különösen az ellátás terén - bizonyos munkamegosztás alakul ki. A benne élő emberek helyi társadalmat alkotnak, miközben a település saját történelemmel, kultúrával és hagyományokkal rendelkezik - vagyis sajátosan komplex életjelenségeket produkál. Eközben a település műszaki létesítmények meghatározott rendszere, de nem csak az, hanem élő organizmus is. Ezt az organizmust fenn kell tartani, és a kor követelményeinek megfelelően fejleszteni is kell."

Éppen ezért fontos minden település számára, hogy saját forrásainak hasznosítási lehetőségeit felismerje, saját fejlődési útját megtalálja. Ez a saját arc jelenti a település önazonos és önálló életben maradását.

A kézikönyv ehhez kíván segítséget nyújtani: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével, és útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni. Ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik.

Ezért ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Dad, 2017.

Szűcs Attiláné

polgármester

2.

A település bemutatása

Dad község az ország legkisebb megyéjében, Komárom-Esztergom megyében, a Vértes hegység észak-nyugati részén fekszik, 171-245 m tengerszint feletti magasságban. Felszínén a szél és a víz aprózó munkája nyomán, valamint feltöltődés folyamán kavicslerakódás történt. Ezt a kavicsot használták fel a vasútépítéskor (Kövecses). Talaja sokféle, legtöbb a barna erdőtalaj. Napsütésben és napenergiában hazánk közepesen ellátott vidéke. A csapadék éves mennyisége 550-600 mm. Területe vízben szegény, csak 5 említésre méltó vízfolyás van.

A falu ősidők óta lakott település. A megye területén először az azalok alapítottak államot. Kb. 2000 éve, a Dunántúl elfoglalásakor a rómaiak már fejlett kultúrát találtak. A kelta és római műveltségre épült Pannóniában megjelentek Attila hun király harcosai. A hunok után gótok, szarmaták, avarok, majd szláv népek telepedtek meg itt. A magyarok kezére 896 és 900 között került a terület, amikor Árpád fejedelem átkelt a Vértes hegység láncán. A megye déli részén, így a falu területén is Szabolcs honfoglaló vezér leszármazottai, vagyis a Csák nemzetség szerzett magának birtokokat. A falu nevét a Földrajzi nevek és kifejezések etimológiai szótára így magyarázza: „Talán puszta személynévből keletkezett magyar névadással: Taddeus, Taden, Tádé, Tad, Dad." Első okleveles említése: 1230: Dod, a szájhagyomány szerint a falu ekkor a Sinai-hegyen volt. A község 1238-ban a győri püspökséghez tartozott, oda adózott. 1438-ig királyi birtok volt, majd Gesztes várához tartozott, később pedig a nándorfehérvári bán tulajdonát képezte.

1529-ben a törökök teljesen elpusztították, de lakói később visszajöttek, és a „Kisdad" területén telepedtek le, ami később a falu magját képezte. 1573-ig a dadi nemesek a várpalotai várhoz tartoztak. 1640 táján teljesen elnéptelenedett, ezért 1643-ban gróf Csáky László, a gesztesi vár ura az elhagyott faluba református jobbágyokat hozott, és a használaton kívüli katolikus templomot is nekik adta. (Ez a templom 1333-ban már állt; az 1718-ban történt nagy tűzvész alatt égett le.) A török uralom alól 1683-ban, a párkányi győztes csata nyomán szabadult fel Dad. A birtokosoknak köszönhetően1699-re már népes község lett. Az 1707-es összeírás szerint Dad a Rákóczi által elfoglalt területekhez tartozott. A szatmári béke (1711) után a lakosság száma igen megcsappant. Nagy veszteséget jelentett a már említett 1718-as tűzvész, amikor „a község tőbül leégett". A tűz során az épületek, a templom, vele együtt a község „jegyzőkönyvei és irományai" is elpusztultak. A lakosok 1735-ben helyrehozták a katolikus templomot. A falu újraéledése 1747-48-ban kezdődött. Újra települtek a katolikusok. Gróf Eszterházy József visszaadta templomukat, a reformátusoknak pedig telket, építőanyagot adományozott a templomépítéshez, kántoruknak és papjuknak pedig földet juttatott. Így mindkét felekezet szabadon gyakorolhatta hitét, és megszűntek a vallási viták.

Erre az időre esik a faluban több fontos építkezés, amely Fellner Jakab, a kor híres barokk építésze nevéhez fűződik, többek között két kőhíd, a sörház, a dadi Esterházy kastély, valamint a .katolikus templom újjáépítése.

1756-ban és 1762-ben 2 nemesi családdal gazdagodott a falu: Mohos Pál és Horváth Mihály kapott nemesi adománylevelet.

A XIX. században több nagy természeti csapás sújtotta a községet. 1819-ben és 1823-ban földrengés okozott komoly károkat. 1860-ban egy tűzvész a község jelentős részét

elpusztította, a kolerajárvány pedig 400 halottat követelt. 1873-ban a Fő utca északkeleti része égett le teljesen, ahol a tehetősebb gazdák laktak.

1863-ban Dittrich Mór elvégezte a falu pontosan felmérését, melyről 1866-os keltezéssel térkép is készült. Ez nagyon értékes adatokat tartalmaz a birtokviszonyokat és akkori beépítést illetően. Az anyag a tájházban tekinthető meg.

A millennium megünneplésének emlékét a mai napig őrzi a falu felső végén álló gyönyörű hársfa, mely az Árpád nevet kapta, és köré parkot alakítottak ki. Él még az ugyanekkor telepített fákból néhány a kultúrház parkjában, az Erzsébet-kertben.

1901-1902-ben került sor a Pápa-Bánhida vasútvonal építési munkálataira, melynek építéséhez, és a faluban húzódó közutak építéshez is dadi kavicsot használtak. Napjainkban már nincs termelés a kavicsbányában, de a kitermelt anyag helyét nem töltötték fel. (Kövecses)

1936-ban épült a faluban a községháza és a jegyzőlak. (Az 50-es években a községházából egészségház lett, a községháza pedig a jegyzőlakba költözött.) 1938-ban Csekovszky Árpád villamosmérnök tervei és vezetése alapján megtörtént a falu villamosítása.

Általános településkép, településkarakter

A Vértes és a Kisalföld között, a Bársonyosnak nevezett dombság lankái között található Dad alapvetően nőtt jellegű település. Fő utcája az Árpád-kori helyen, keletelt módon épített katolikus templom körül orsó alakban kiszélesedik, körülöleli a szent helyet. A településközponti funkciók is ide csoportosulnak, a Fő utcán áll a plébánia, az iskola, a községháza, a jegyzői lak, és a barokk korban épített református templom és parókia is.

A Fő utcából ágaznak ki a szomszédos településekre vezető utak, Bokod, Császár, Kömlőd és Kocs irányába. A történeti térképek és a helytörténeti írások tanúsága szerint Fő utca mellett korán, talán előtte épült be tőle déli irányban, a mai Dózsa György utca mentén a halmazos szerkezetű Kisdad.

Szintén már az első katonai felmérésen felismerhető észak felől a Fő utcával párhuzamos mai Táncsics utca.

A falutól keletre ma is művelt szőlőhegy –az Alsóhegy - található, melynek néhány, vélhetően XX. század eleji kis présháza még őrzi a történeti formát.

Tagolja a települést a Kocsra vezető út mentén a már a XIX. században is művelt, mára felhagyott kavicsbánya, a Kövecses.

Szintén a Kocsra vezető út mentén, a vasúttól északra, közvetlenül a falu határában létesült a tsz major, melyben ma is mezőgazdasági tevékenység folyik.

A régi Esterházy uradalom területét és a kastélyt is „benőtte” a falu, a kastély, mint családi ház, többé – kevésbé beilleszkedett az utca rendjébe.

A Fő utca mentén tipikus falusias telekosztás figyelhető meg, hosszú, gazdálkodásra alkalmas porták sorakoznak egymás mellett, egyenletes ritmusban. A terület épületállománya ma már vegyes, de még sok helyen fellelhető a hagyományos beépítés: elől az utcára merőleges nyeregtetővel fedett lakóház állt, mellette nyárikonyha vagy pince, hátrább, a lakóház mögött a gazdasági épületek – ólak, istállók, terménytárolók, kocsiszínek. Utóbbiak akkor is fennmaradtak, ha később - a ’60-as években - a lakóházat elbontották vagy átépítették.

A XX. században a Szabadság, a Jókai, a Badacsony, a Sport és a Béke utca beépítésével jöttek létre újabb, tervezett lakóterületek. Itt a telkek már kisebbek, az utcák keskenyebbek, de a vízelvezetés és a telkek előtti zöldfelület számára elegendő hely marad.

Beépül a Kisdadtól déli irányban a Császár felé vezető Dózsa György utca is, jellegzetes ’60-as – ’70-es évekbeli épületekkel.

A közművek és műtárgyak között jellegzetesek a köztéri kutak, leginkább kétféle nyomós közkifolyó.

A település zöldfelületei rendezettek, mind a község, mind a lakók gondot fordítanak az utcákon és a kertekben megjelenő növényzet ápolására.

Meghatározó a falu egyes részein a két kis vízfolyás ……. megjelenése is.

Ezeken kívül a településképet leginkább a trafók, a fa és beton villanyoszlopok, a rajtuk futó elektromos és távközlési vezetékek befolyásolják.

Az utcaképhez tartoznak továbbá a tetőn vagy a homlokzaton megjelenő, igen előnytelen parabola antennák és klímaberendezések is.

A gazdálkodás ma is jellemző a településre, így, különösen a beépített terület szélén az ólak, istállók, színek és takarmánytárolók is szerepet játszanak a településképben, éppúgy, mint a Kocs felé vezető út mentén elhelyezkedő mezőgazdasági major.

3.

Örökségünk:

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

Műemlékek:

Római katolikus templom (Szent István király) 2589

Fő utca 1. (hrsz. 1.)

Késő barokk, szabadon álló, egyhajós, egyenes szentélyzáródású, keleti homlokzati tornyos templom, a szentély felett kontyolt nyeregtetővel, a szentély dél-keleti oldalához épült sekrestyével. Hajóját mindkét oldalon kő támpillérek támasztják. A hajó és a szentély csehsüveg boltozatú, a hajó bejárati oldalán karzattal. Berendezése jellemzően késő barokk, 18. század vége. Orgona: 1908 (Rieger-orgonagyár). A templom mai formáját 1779–1783-ban nyerte el, az újjáépítést Fellner Jakab kezdte meg. Sajnos, befejezni már nem tudta; ez a munka utódjára, Grossmann Józsefre várt.

Római katolikus plébániaház (2592)

Fő u. 43. (hrsz.: 25)

Utcavonaltól beljebb, fésűs beépítésben álló, L alaprajzú, földszintes, csonkakontyolt nyeregtetős barokk épület, melyhez bal felől kerítésfal csatlakozik, gyalogkapuval és kocsibejáróval. Udvari homlokzatai előtt mellvédes, pilléres, részben beüvegezett tornác. Belső terei, két boltozott helyiség kivételével, síkmennyezetesek. Építtette 1762–1764-ban gróf Esterházy Miklós, építész: Fellner Jakab. A 20. században átalakítva.

Református templom (2590)

Fő u. 28. (hrsz.: 301)

1748-ban Fellner Jakab tervei szerint épült. 1786-ban a templomhajót meghosszabbították és ekkor készült órapárkányos tornya is. Mai formáját az 1895-ös második átalakításnál érte el Mikus Nándor komáromi építész munkája nyomán, ekkor falait megmagasították és új fedélszék készült.

Az utcavonaltól beljebb, körbekerített telken, a lelkészlak mögött, szabadon álló, egyhajós, téglalap alaprajzú, déli homlokzati tornyos templom, északi záródása felé kontyolt nyeregtetővel, a hajó keleti oldalához csatlakozó előcsarnokkal. Az északi

hajófalon befalazott római sírkő látható. Síkmennyezetes hajó, U alakban faszerkezetű karzat. Berendezés: szószék és karzat, 18. század vége; úrasztala, 1885; keresztelőmedence, 1888. Orgona: 1893 (Angster József).

Sörház (Általános iskola és Falumúzeum) (2591)

Fő u. 25. (hrsz.: 228/1)

Utcavonalon álló, L alaprajzú, földszintes, alápincézett, csonkakontyolt nyeregtetős barokk épület. Udvari homlokzatán mellvédes, félköríves nyílású, újabban beüvegezett tornác. Építette az Esterházy család serfőzőnek. A tervező mester nem ismert; Fellner 1747 októberében vette át az építést. Az Eszterházy számadás könyvek és a Révhelyi-hagyaték szerint: ”a sörház befödésére téglákkal” kapott megbízást „Jacob kőmíves pallér”; tehát az épület boltozatait és tetőzetét már ő készítette. Elkészülte után a sörház funkciójának megfelelően működött.

Az 1800-as években is Eszterházy-birtok volt, de a földek művelésére fogadott gazdák bérelhették. Erre utal a református egyház anyakönyveinek bejegyzése. Az akkor Fő u. 14. sz. alatt jegyzett épületben lakó zsellérek gyermekeinek keresztelése folyamatosan nyomon követhető 1873-tól.

Vendégfogadóként is működhetett: Dad helységneveinek úrbéri összeírásában (1839) bérlőként „Czéhner Jakab kortsmáros” szerepel. Földhivatali dokumentumok szerint 1896. július 25-től Maller László és Giczei Erzsébet tulajdona lett. 1904. március 23-i bejegyzés szerint árverésen az épületet a dadi református egyház vette meg 6860 korona vételárért. Ezt követően történt egy nagyobb méretű átalakítás, mely „három helység, kettő szoba, és fafödém elkészítésére” vonatkozik. Ezt Tevez Márton kecskédi kőműves mester végezte. Akkor történt a jelenlegi tornaterem kialakítása (sokáig tanteremként szolgált), a tornaterem sarkán lévő bejárat építése, a padlásfeljáró áthelyezése. Az épület utca felőli többi része a tanító rendelkezésére állt: ő lakta családjával. (Ref. egyház jegyzőkönyvei alapján.) A telekkönyvi adatok szerint az iskola 1950-ben állami tulajdonba került, 1969-ben nyilvánították műemlékké. Az utolsó jelentősebb felújítást 1984-ben végezték, amikor elnyerte jelenlegi formáját.

Lakóház (Tájház) (10948)

Dózsa u. 20. (hrsz.: 246, 247, 248)

Fésűs beépítésben álló, előkertes, téglalap alaprajzú, földszintes, udvari homlokzata felé kontyolt nyeregtetős, utcai homlokzata felől deszkaoromzatos lakóház. Szoba – konyha – konyha – szoba elrendezésű. Belső terei pórfödémesek, a konyhában szabadkémény. Épült a 19. század végén.

Helyi építészeti értékvédelem

Fellner Jakab tervei alapján épült 1773-ban **két boltozott kőhíd** Dad és Kecskéd között.	
Badacsony utca, volt Esterházy kastély A kastélyhoz hatalmas park és gazdaság is tartozott. Szépen gondozott virágágyások, lugasok, teniszpálya, saját vízvezeték és áramfejlesztő, tejház és gyümölcsös szolgálta a lakók kényelmét. Sajnos a II. világháború után nem volt pénz a kastély tatarozására; pedig óvoda, vagy klubkönyvtár céljára kiválóan megfelelt volna. A területet az 1980-es években felparcellázták, családi házak épültek rajta. A kastély jelenleg saját tulajdonban lévő családi ház. 	
Fő utca 28. Református parókia Klasszicista jellegű, L alakú, tornácos épület, udvarában áll a műemlék református templom. 	

Fő utca 81. **XIX. század végi rangos népi lakóház** 	
Petőfi u. 12. **lakóház és nyári konyha** 	
Petőfi u. 32. **Oromzatos, tornácos népi lakóház**	

ONCSA ház	
József Attila Kultúrház	
Útmenti kereszt a Császárra vezető úton	

Régészet

A település közigazgatási területén a régészeti kutatások, valamint az adattári adatok vizsgálata alapján 22 db azonosított régészeti lelőhelyről van adatunk, melyek mind szerepelnek a KÖH közhiteles nyilvántartásában is. Ezek elhelyezkedése alapján elmondható, hogy Dad területén szinte bárhol számítani lehet régészeti lelet előkerülésére.

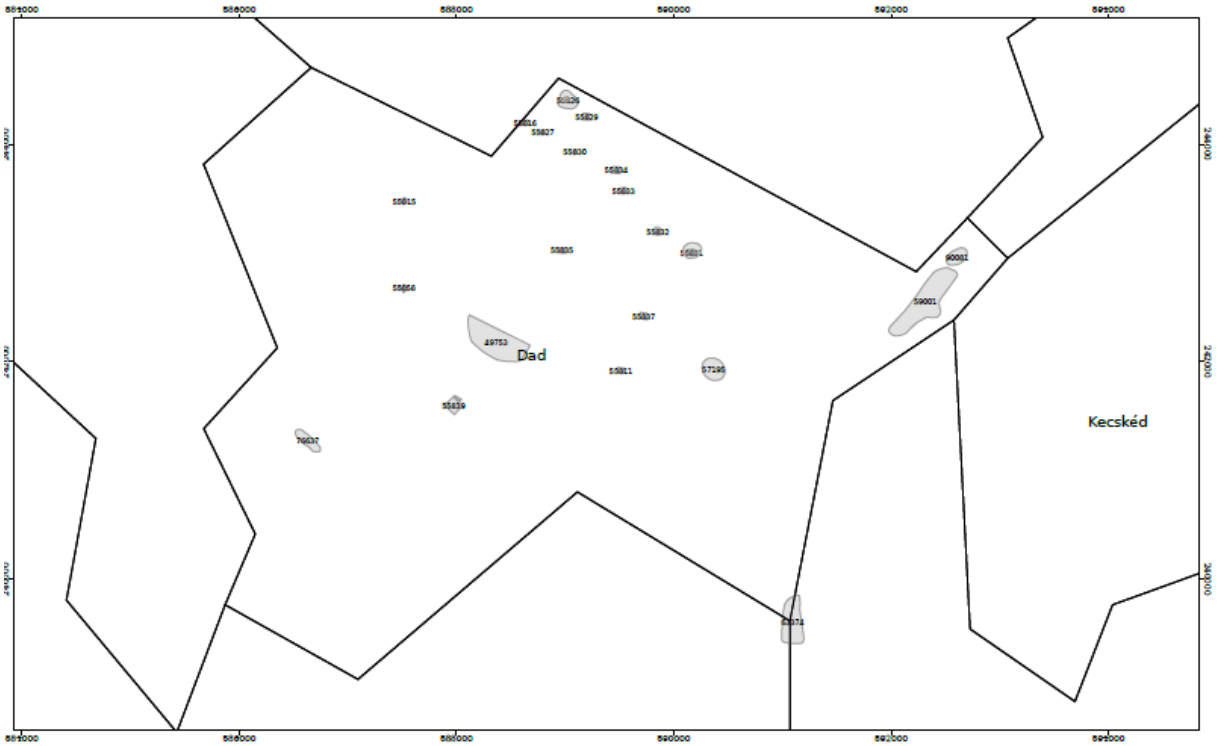

4.

Eltérő karakterű területek lehatárolása

Tájhasználat, tájszerkezet, tájtörténet, tájkarakter bemutatása

Az eltérő karakterű településrészek lehatárolásához és a tájtörténet, tájkarakter bemutatásához a katonai kataszteri térképeket vettük alapul, hiszen ezeken a történelmi térképeken jól nyomon követhető a településszerkezet kialakulás és fejlődése, valamint a tájhasználat, tájszerkezete alakulása.

Első Katonai Felmérés (1763-1787)

Az első katonai felmérés térképein jól látható a táj domborzata, a településről pókhálószerűen szétfutó mezőgazdasági utak rendszere, a településtől dél-nyugatra, Császár irányában fekvő szőlőterületek és erdők.

Dad ekkor még gyakorlatilag egyutcás település, a Fő utcából csak néhány háznyi hosszon ágazik ki három mellékutca. A központban a katolikus templom áll, körülötte kiszélesedik a Fő utca. Érdekes a házak elrendezése, vegyesen találhatók az utcára merőleges és vele párhuzamos gerincű épületek.

Szintén szembetűnőek a településen átfolyó kis erek,…

Második Katonai Felmérés (1806-1869)

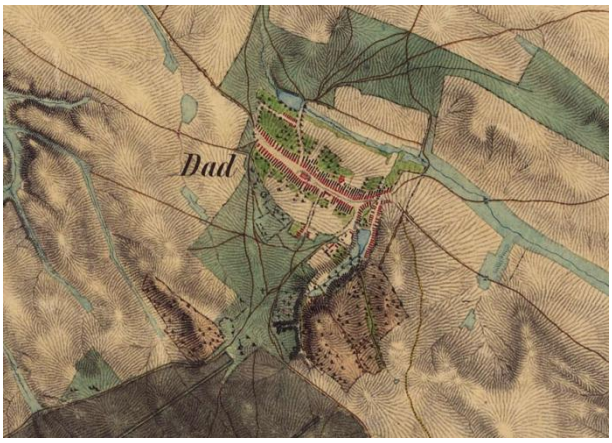

A két felmérés között eltel 100 évben a település és a táj képe nagyon megváltozott, a szomszédos települések felé vezető utak rendszere letisztult. A szőlőterületek megmaradtak, a lakott területet pedig szántók, rétek és vízfolyások övezik. A nyugat – kelet irányú ……. vízfolyást a falun kívül mocsaras rétek kísérik.

A település utcahálózata is fejlődésnek indult. Jól látható például a mai Táncsics, Kossuth és Petőfi. utca, valamint a Kisdad házai. A Fő utca már nem csak a templom körül, hanem végig széles, és valamennyi ház az utcára merőleges gerincű. A telkeket kiterjedt kertek, gyümölcsösök övezik. Az előzőnél jóval részletesebb belterületi felmérésen már felismerhető a református templom, a sörház és az Esterházy kastély épületegyüttese is. Felfedezhetjük a falu két temetőjét is.

Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887)

A nem sokkal később készült III. katonai térképen még jelentős változásokat nem figyelhetünk meg…..

Kataszteri térkép 1886-ból

Ezen a nagy precizitással és alapossággal megrajzolt 1886-os térképen jól látható a korabeli tájhasználat és épületállomány.

Látható, hogy a falu határában jelen van mind az Esterházy uradalomhoz tartozó nagytáblás művelés, mind a kis nadrágszíj-parcellák. Jól azonosíthatóak a szőlőterületek, ahol már néhány présház is látható. Szintén apró kertek jelennek meg a falutól északra, a mederbe szorított vízfolyás mentén, (Káposztások)

Megtaláljuk a falu temetőit, és a kastély díszkertje is felismerhető. Látszik, hogy a Fő utca házaihoz hosszú, nagy, gazdálkodásra alkalmas telkek tartoznak. A telkeken a lakóházak mögött, folytatva sorakoznak a melléképületek, gazdasági épületek, istállók.

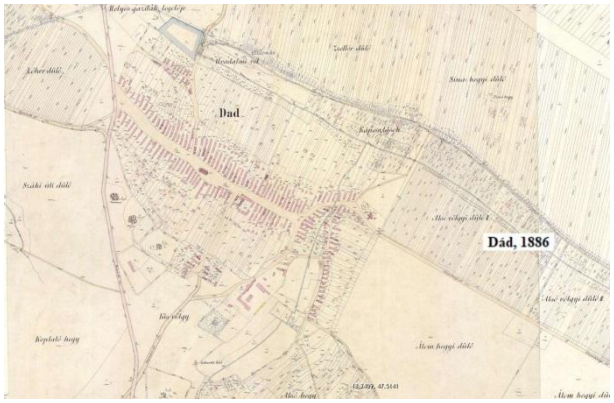

A falu központjában jól látszanak

Felfedezhetjük az utcák találkozásánál kialakult kis teresedéseket is

Katonai felmérés 1941

Ez a térkép kevésbé részletes ugyan, de látjuk, hogy megjelennek……

Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

A települést viszonylag egységes szerkezet jellemzi, a falusias belterület mellett szőlők, zártkertek, és mezőgazdasági jellegű külterületi beépítések különíthetők el. A község közigazgatási területének nagy része mezőgazdasági művelés alatt áll, és csak két kis terület tartozik az ökológiai folyosó illetve a tájképvédelmi terület övezetébe.

A fentiek alapján Dad területén 6 eltérő karakterű terület különíthető el. A beépített területen jellemzően kettő, a telekstruktúra és építészeti jelleg szerint elhatárolható terület, a külterületeken pedig az egyéb, beépítésre nem szánt külterületeken kívül három eltérő karakterű táj / tájrészlet különböztethető meg.

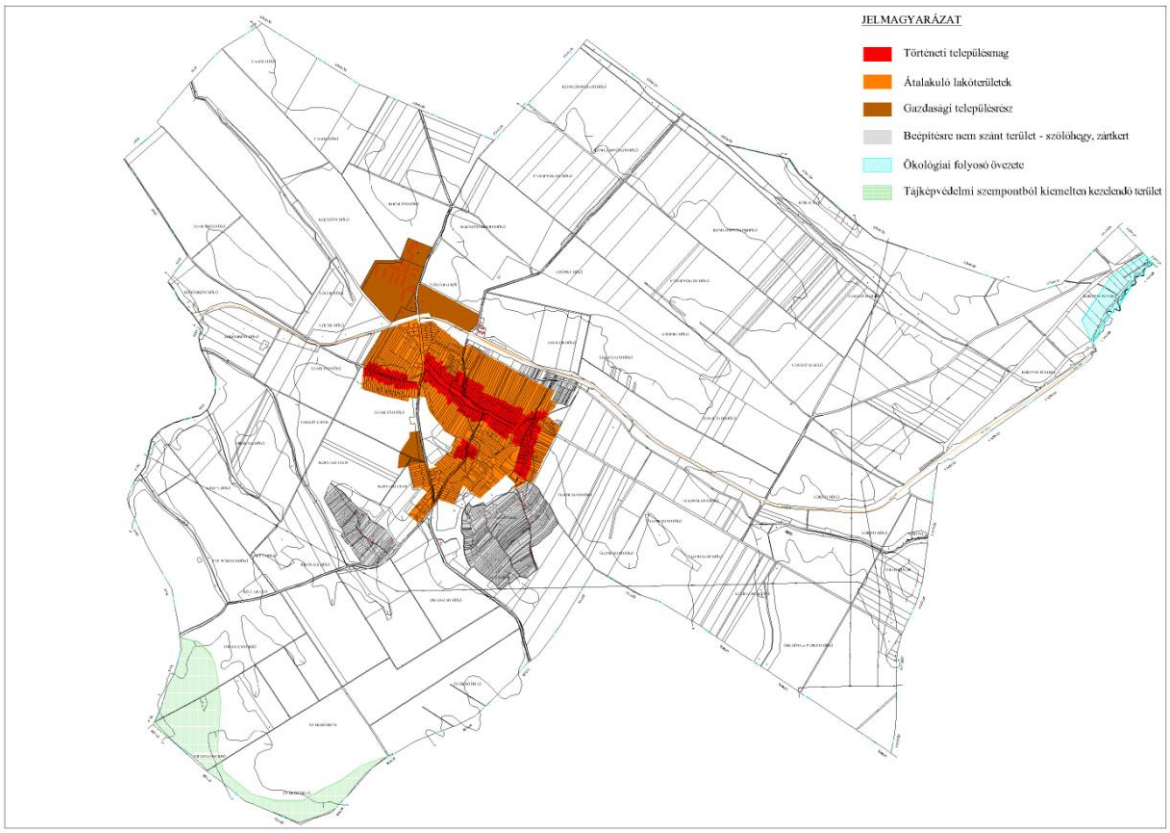

JELMAGYARÁZAT

- Történeti településmag
- Átalakuló lakóterületek
- Gazdasági településrész
- Beépítésre nem szánt terület - szőlőhegy, zártkert
- Ökológiai folyosó övezete
- Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület

Településképi szempontból meghatározó területek

I.

A történeti falu

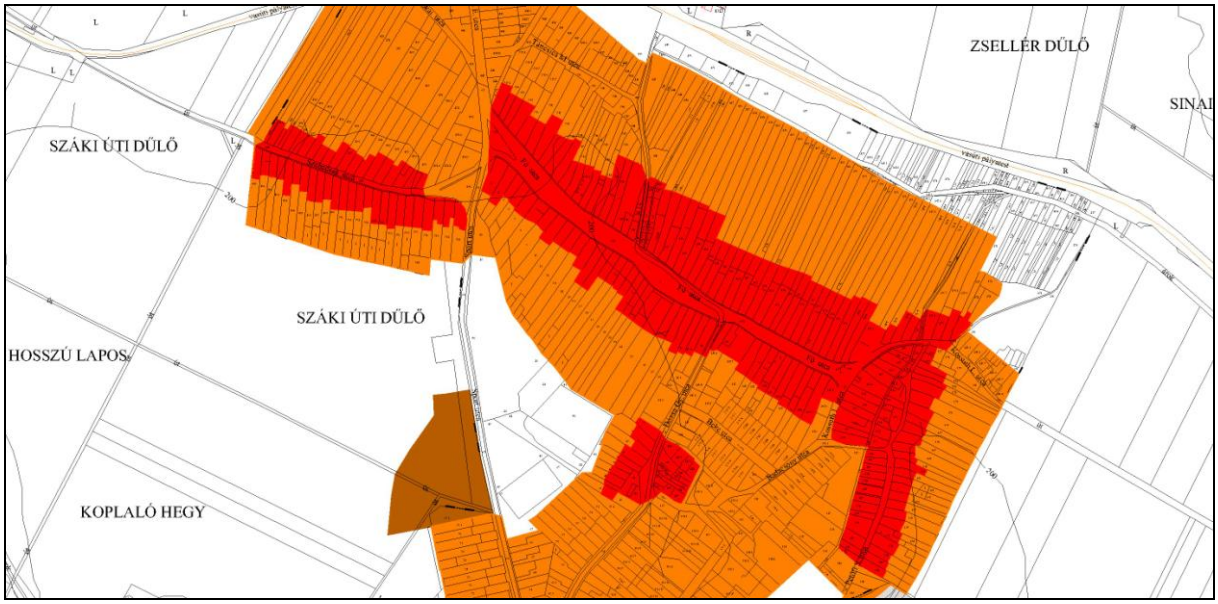

	Településképi szempontból meghatározó területek – A történeti falu

A településrész összességében rendezett képet mutat, mely elsősorban az utak minőségének, megfelelő szélességének és zöldsávok, fasorok gondozottságának köszönhető.

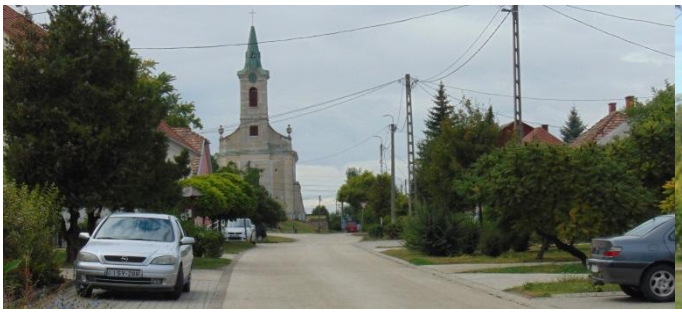

A terület épületállománya ma már vegyes, de ezen a településrészen lehetőek fel az országos védelem alatt álló műemlékeken kívül is olyan egyedi, karakteres épületek és utcaképet meghatározó együttesek, melyeket helyi értékvédelemre érdemesek.

Az épületek fésűsen, az oldalhatáron állnak, kicsi előkert megtartásával épültek, magastetősek, cserép vagy pala fedésűek. Bejáratuk az oldalkertből vagy a hátsó kertből nyílik. Az utcára két ablak tekint, régi parasztházakon néhány kivételtől eltekintve két keskeny ablakot találunk. A házak vakoltak, és nagyrészt világos „földszíneket" használnak: sárgákat, barnákat, illetve fehéret.

A rangosabb épületek – parókia, községháza, - az utcával párhuzamosan állnak, nyeregtetővel fedettek.

Az épületek műszaki állapota változó, de sok közülük példaértékűen felújított, karbantartott. Szép részleteket fedezhetünk fel rajtuk, téglából fűrészfogasan rakott párkányokat, míves kéményeket, tornácoszlopokat, régi ajtókat.

Az elbontott régi házak helyén a XX. század közepétől készült lakóházak szintén előkerttel néznek az utcára, nyeregtető vagy sátortető fedi őket. A fedés anyaga cserép vagy eternitpala. Szintén két – ez esetben háromosztású – ablakkal néznek az utcára.

A kerítések jellemzően áttört, átlátható, fejmagasságnál nem magasabb építmények, fa vagy fém anyagúak, mely utóbbinak különböző megjelenési formái a drótháló tól az egyszerűbb, zártszelvényekből hegesztett, esetenként díszített elemeken át a kovácsoltvasig terjednek. A kerítésoszlopok leggyakrabban kőből vagy téglából falazottak. Kerítésként vagy csupán az úttesttől elválasztó elemként a gondozott – nyírt sövény is előfordul.

A melléképületeket – állattartó és takarmánytároló épületek, garázs, esetleg kamra, műhely vagy nyári konyha – nagyrészt a lakóház mögött helyezik el, és kialakításuk is tükrözi az alárendelt funkciót. A gazdálkodás ma is jellemző a településre, így a nyári konyhákon kívül, különösen a beépített terület szélén az ólak, istállók, színek és takarmánytárolók is szerepet játszanak a településképben.

A közművek közül legfontosabb a domborzat miatt a megfelelő csapadékvíz-elvezetés, erre füves vagy burkolt árkok kerültek kiépítésre.

Ezen kívül a trafók, a fa és beton villanyoszlopok, a rajtuk futó elektromos és távközlési vezetékek, valamint a közlekedési táblák jelentenek meghatározó látványt a településen. Az egységes útbaigazító és utcanév táblák rendezett megjelenést kölcsönöznek a belterületen.

Javaslatok a történeti faluban való építkezésre

Régi épület bontása és új építés esetén mindenképp tartsuk meg az utca felőli beépítési vonalat és az eredeti helyre illesszük az új épületet, így megmarad az utca kialakult ritmusa.

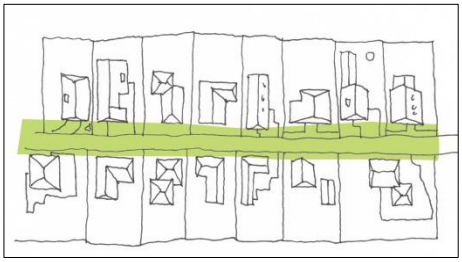

Új építés és bővítés esetén fontos, hogy az épület telken belüli elhelyezkedése igazodjon a szomszédságában kialakult rendhez. A magasabban fekvő területeken a terephez való illeszkedés is lényeges, ez által lehet megőrizni a település és a táj összhangját.

Az a jó elhelyezés, amikor a tető legmagasabb pontja nem nyúlik a környező tetők gerince fölé

A történeti település területén fennmaradt, népi jegyeket őrző lakóházak, és a pincesorok présházainak jó része megtartható, korszerűsíthető állapotban van. Ezek felújítása esetén törekedjünk eredeti tömegük és anyaghasználatuk, és a régi épületek nívós, jellegzetes részletképzései: a tornácok, párkányok, fa anyagú, hagyományos osztású ablakok, nyíláskeretek, kerítések megtartására.

Törekedjünk új építés esetén is a hagyományos anyagok és felületképzések (vakolat, kő, fa,) és világos színek (fehér, drapp, vajszínű, terrakotta, stb.) használatára.

Jó példák felújított épületek anyaghasználatára

Településképi szempontból meghatározó területek

II.

Átalakuló lakóterületek

	Településképi szempontból meghatározó területek - Átalakuló lakóterületek

A történeti falu mellett is vannak a községnek korábban kialakult, már a II. katonai felmérésen is szereplő utcái, melyek azonban kevésbé őrzik az eredeti karaktert, mint a Fő utca, ezért a később, a XX. században kialakult településrészekkel együtt alkotnak egy településképi egységet. Ezekben az utcákban ma már többségében a XX. század második felében épült házak állnak, bár akad közöttük a népi építészet jegyeit viselő, szépen karbantartott, akár helyi építészeti értékvédelemre érdemes ingatlan is.

A keskeny úttestet a telkektől kellő méretű zöldsáv választja el, melyben néhol járda, és ahol szükséges a csapadékvíz elvezetése, ott füves vagy burkolt árok található. A növényzet vegyes, az utcai fasorban gyümölcsfa és örökzöld egyaránt előfordul.

Ezeken a területeken a ’60-as évek jellegzetes, sátortetős vagy manzárdtetős, zömmel cseréppel, esetleg palával, újabban bitumenes zsindellyel fedett „kockaházai” dominálnak. A régebbi házak színes vakolatarchitektúrával, osztott fa ablakokkal rendelkeznek.

A zömmel egyenes vonalvezetésű utcákban egyforma szélességű telkeket alakítottak ki, meghatározva ezzel az utca ritmusát.

Az épületek ezen a területen is oldalhatáron állnak, kis előkerttel, bejáratuk az oldalkertből vagy hátulról nyílik. A beépítés egységes megjelenése ennek (is) köszönhető, nyugodt ritmusa a hagyományos falusi beépítéshez hasonlóan harmóniát sugároz.

Jó néhány „kockaház” szépen karbantartva, kellemesen felújítva, arányait megtartva szolgálja a tulajdonosait.

A kerítések jórészt fém vagy fa anyagú, esetleg beton elemes, alacsony lábazattal rendelkező, átlátható építmények, a kerítés mellé esetenként sövény is kerül.

A melléképületek a lakóházak mögött, akár azzal egybeépülve helyezkednek el, az utcaképben így kevéssé játszanak szerepet. Néhány helyen még megépült és fennmaradt a hagyományos, a lakóházzal ellentétes telekhatáron lévő nyárikonyha is.

Jellemző közmű a fa vagy beton villanyoszlop, melyen a hírközlés légvezetékei is helyet kaptak. A parabolaantennák is sok háztetőn láthatók. Újabb zavaró közmű-elem a felújított házakon a nem kellő körültekintéssel elhelyezett klímaberendezés

A kertek nagy része még haszonkert, sok gyümölcsfával, fóliasátorral. A lakók a kertek mellett az utcai zöldfelületeket is igyekeznek karban tartani, itt a fű felületeken kívül javarészt hagyományos „falusi" virágok, fasorként pedig örökzöldek és gyümölcsfák találhatóak.

Javaslatok '60-as években kialakult lakóterületen való építkezésre

A területen viszonylag új épületállomány található, és kevés üres telek. Mind a felújítás, átépítés és bővítés, esetén az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni:

- Tartsuk meg az utcában jellemző, eredeti tetőformát;
- Tartsuk meg az eredeti ablakméreteket;
- Kerüljük a tetőtér beépítését;
- A tetőt lehetőleg cseréppel fedjük, esetleg betoncseréppel vagy természetes palával;
- Válasszunk világos földszíneket (*fehér, okkersárga, vajszín, drapp, esetleg szürke*) a vakolatnak;
- Alkalmazkodjunk a terephez, – hogy minél kevesebb földmunkát kelljen elvégezzünk;
- Tartsuk meg az előkerteket.

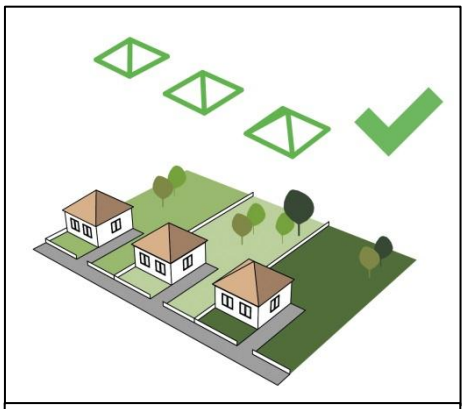

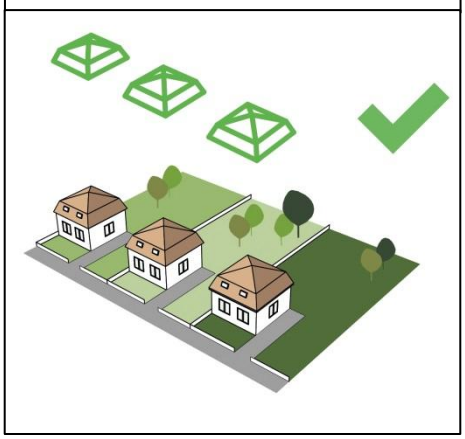

A nemrég készült felújítások, karbantartások között anyag- és színhasználat, valamint részletképzés tekintetében is akad néhány jó példa, de bátran alkalmazhatók a történeti falu területén jellemző anyagok és színek.

Átalakuló területek

III.

Szőlők

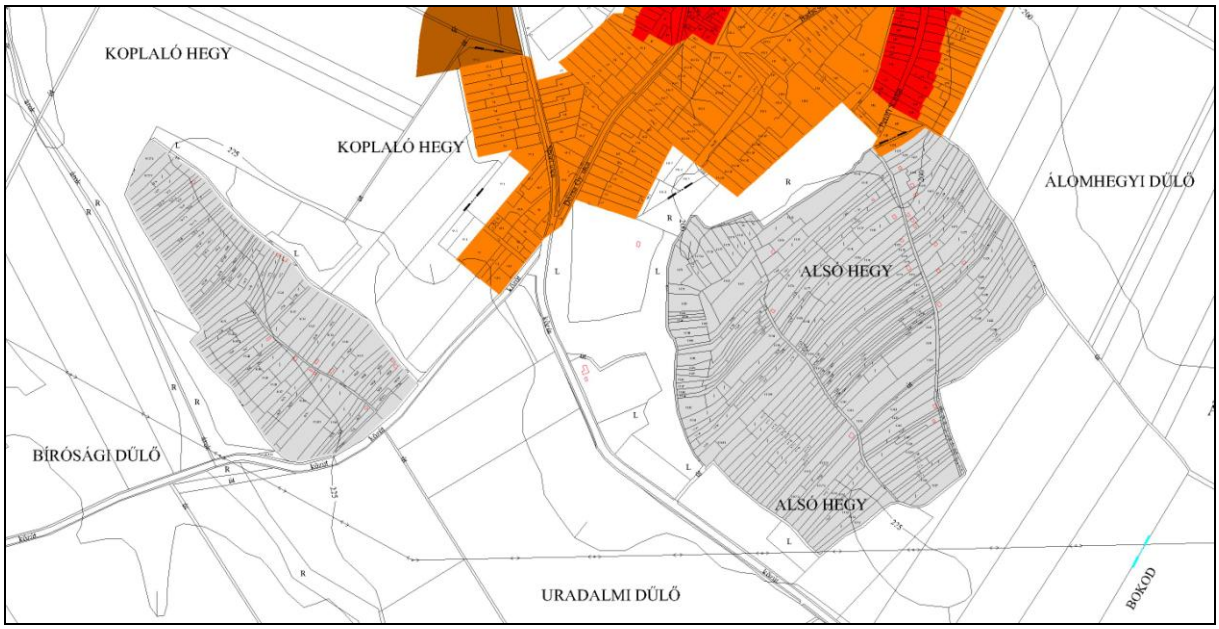

	Átalakuló területek - Szőlők

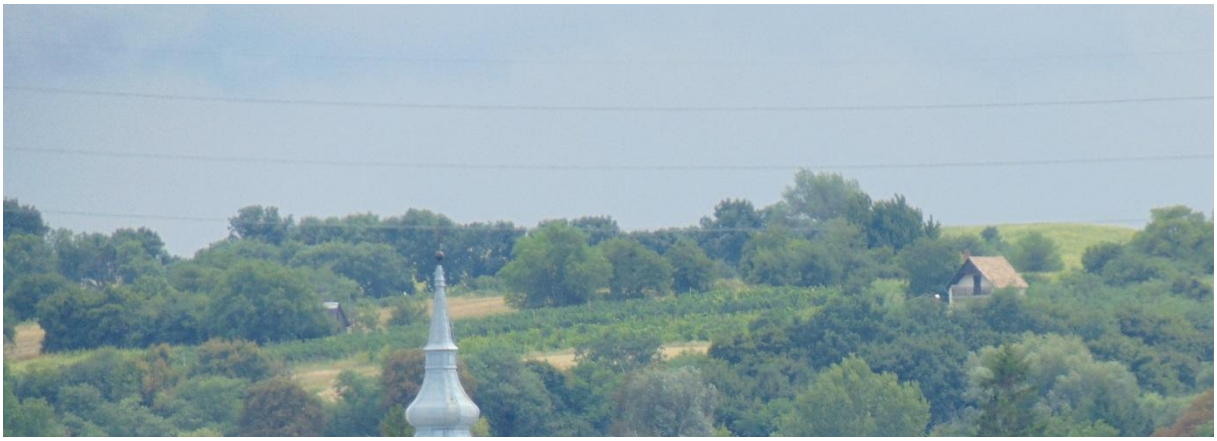

Javaslatok a szőlőkben való építkezésre

Településképi szempontból meghatározó területek

IV.

Természetvédelmi, tájképvédelmi oltalom alatt álló külterületek

Dadon elsősorban a vízfolyások és kisebb beerdősült területek, valamint ezek környezete jelent természeti értéket, tartozik ökológiai folyosó és tájképvédelmi terület övezetébe.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság segítségével lehatárolt, területeken csak a természetvédelemhez és az erdőgazdálkodáshoz szükséges épületek, építmények jelenhetnek meg.

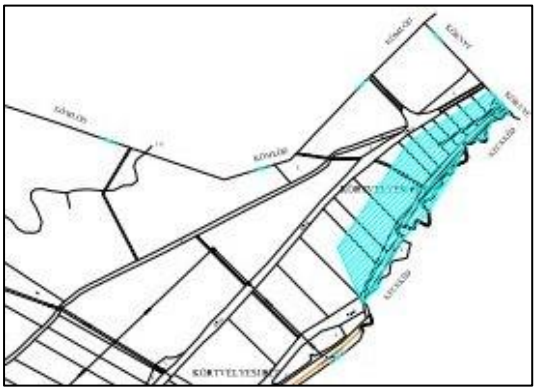

A helyi védelemben részesítendő területeken új épület csak a tájba illesztést igazoló látványterv alapján létesíthető. A látványtervben meg kell jelennie a környező terepalakulatoknak. Az épület feltárulását a fő feltáró útvonalakról is igazolni kell. A kilátás és a rálátás szempontjait egyaránt vizsgálni kell.

Az épületek kialakításának fő szempontjai:

- Terephez való illeszkedés
- Lehetőleg egyszintes kialakítás
- Egyszerű tömegformálás
- Természetes, naturális anyagok és színek használata

Településképi szempontból meghatározó területek

IV.

Gazdasági jellegű külterületi beépítések

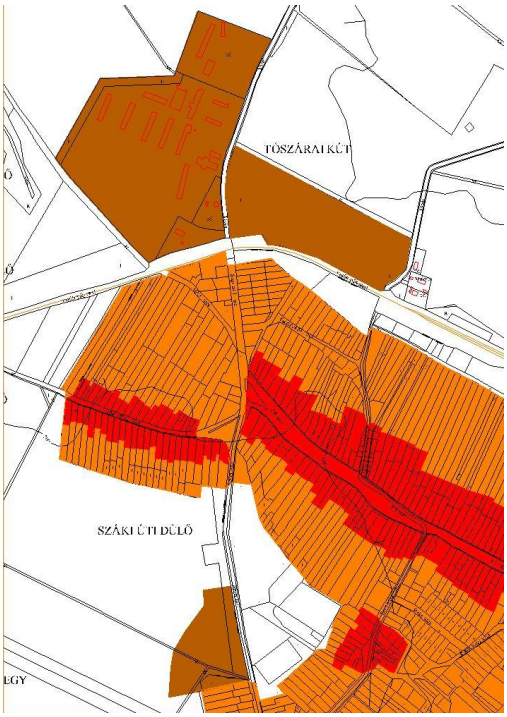

A telkek mérete és a beépítés módja az üzemi funkcióhoz igazodik, és ez igaz az épületek arányaira, részleteire és anyaghasználatára is.

Az épületek megjelenése a tájban – bár nem feltétlenül előnyös – megfelelő építészeti formálás és rendezettség mellett elfogadható.

Kerülendő azonban az erős színek használata. Az üzemi területek világítását alacsony intenzitással és időbeni korlátozással javasolt kialakítani a fényszennyezés elkerülése érdekében.

Az épületek létesítésének fő szempontjai:

- Egyszerű tömegformálás
- Lehetőleg egyszintes kialakítás
- Kerülendő az erős színek használata

Átalakuló területek

V.

Egyéb, beépítésre nem szánt külterületek

A külterületekre vonatkozó általános szabályok betartása mellett a megjelenő épületek kialakításának fő szempontjai:

- Terephez való illeszkedés
- Lehetőleg egyszintes kialakítás
- Egyszerű tömegformálás
- Természetes, naturális anyagok és színek használata

5.

A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közkertek, sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

Jó példák Dadon

Jó példák más településekről

6.

Jó példák bemutatása:

építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása,

7.

Jó példák bemutatása:

Kortárs épületek, felújítások, példa értékűen fenntartott épületek Dad területéről

Más, Dad arculatába is illeszkedő kortárs épületek, felújítások